

Sygn. akt I PK 59/04

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 listopada 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Andrzej Kijowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Barbara Wagner

Protokolant Anna Gryźniewska

w sprawie z powództwa Polskiej Grupy [...]Spółki z o.o. w [...]

przeciwko E. M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 16 listopada 2004 r.,

kasacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w [...]

z dnia 18 marca 2003 r.,

- 1. oddala kasację,**
- 2. zasądza od pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 1800
(jeden tysiąc osiemset) zł. tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka – C. Spółka z o.o., która w toku sporu zmieniła nazwę na Polska Grupa [...] Spółka z o. o. domagała się zasądzenia od pozwanej E. M. 15.132 zł z ustawowymi odsetkami tytułem kary umownej w związku z niedotrzymaniem zakazu konkurencji, 2.622 zł z odsetkami ustawowymi tytułem zwrotu wypłaconego odszkodowania wynikającego z umowy o zakazie konkurencji oraz kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Rejonowy w [...] ustalił, że pozwana podjęła zatrudnienie w C. 16 sierpnia 2000 r. na stanowisku "obsługa komputera i przyjmowanie zamówień w dziale telemarketingu". Do jej obowiązków należało przyjmowanie zamówień, które składały apteki, gabinety lekarskie i szpitale. Wiosną 2001 r. władze Spółki zdecydowały się zawrzeć z pracownikami umowy o zakazie konkurencji. W dniu 4 kwietnia 2001 r. umową taką zawarto również z pozwaną. Treść umowy była dla niej zrozumiała. Zgodnie z § 1 umowy pozwana zobowiązała się, że nie będzie bez pisemnej zgody pracodawcy w okresie 6 miesięcy po ustaniu zatrudnienia w C. prowadzić działalności konkurencyjnej wobec pracodawcy, w szczególności zaś nie będzie świadczyć na własny rachunek usług w zakresie konkurencyjnym dla pracodawcy oraz nie będzie świadczyć pracy ani usług na podstawie innych stosunków prawnych podmiotom zajmującym się hurtową dystrybucją farmaceutyczną. Paragraf 2 umowy stanowił o obowiązku wypłaty pracownikowi przez pracodawcę odszkodowania w wysokości 100% wynagrodzenia miesięcznego z ostatniego miesiąca świadczenia pracy w terminach wypłaty wynagrodzenia. Z kolei w przypadku wypłacenia odszkodowania przez Spółkę i stwierdzenia niewywiązywania się przez pozwaną ze zobowiązania zachowania zakazu konkurencji odszkodowanie miało podlegać zwrotowi wraz z ustawowymi odsetkami poczynawszy od dnia jego wypłaty (§ 2 ust. 2). Niezależnie od obowiązku zwrotu wypłaconego odszkodowania pozwana była zobowiązana do zapłacenia pracodawcy kary umownej z tytułu niedotrzymania zobowiązania w wysokości sześciokrotności swojego wynagrodzenia miesięcznego z dnia rozwiązania umowy o pracę. Zgodnie z § 2 ust. 3 umowy pracodawca mógł zwolnić pozwaną z chwilą rozwiązania umowy o pracę z obowiązku zakazu konkurencji. Zwolnienie takie

miało skutkować jednocześnie rozwiązaniem umowy o zakazie konkurencji. W dniu 29 czerwca 2001 r. pozwana złożyła oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę z dniem 30 czerwca 2001 r., wskutek którego umowa rozwiązała się 31 lipca 2001 r. Pismem z 17 lipca 2001 r. C. zwróciła się do pozwanej z informacją o wiążącej strony umowie o zakazie konkurencji i obowiązkach wynikających z tej umowy. Pismo to powróciło do Spółki z adnotacją doręczyciela "nie podjęto w terminie". W dniu 1 sierpnia 2001 r. pozwana podjęła pracę w Spółce Akcyjnej I. na podstawie umowy o pracę na okres próbny do 31 sierpnia 2001 r. Przed podjęciem zatrudnienia nie zwracała się do byłego pracodawcy o zgodę na podjęcie zatrudnienia. W Spółce I. pozwana objęła stanowisko "obsługa komputera w dziale organizacyjno-prawnym". Do jej obowiązków należało: przepisywanie metodą komputerową zbiorów dokumentów dotyczących organizacji spółki w tym dotyczących szczególnie: korespondencji prowadzonej z organami spółki, postanowień wydawanych przez sąd, oraz decyzji organów władzy i administracji, nieruchomości gruntowych stanowiących mienie spółki, wykazu akcjonariuszy. W dniu 14 września 2001 r. pozwana odebrała odszkodowanie z tytułu zakazu konkurencji w kwocie 2.622 zł. Kiedy C. powzięła wiadomość o podjęciu przez pozwaną zatrudnienia w firmie konkurencyjnej wezwała ją do zwrotu wypłaconego odszkodowania oraz zapłaty kary umownej. Gdy pozwana otrzymała pismo w tej sprawie zdecydowała się nie przedłużać umowy o pracę ze Spółką I. Łącząc ją umowa o pracę wygasła po upływie okresu na który została zawarta. W dniu 1 października 2001 r. pozwana podjęła pracę w Przedsiębiorstwie Usługowym T. s.c. na stanowisku pracownika administracyjno-biurowego. Przedmiotem działalności Przedsiębiorstwa T. są prace czystościowo-porządkowe, pośrednictwo handlowe, ubezpieczeniowe, usługi remontowo-budowlane, prace ziemne, palenie w kotłach c.o., obsługa administracyjno-biurowa obiektów.

Na podstawie powyższych ustaleń Sąd Rejonowy stwierdził między innymi, że pozwana od następnego dnia po ustaniu zatrudnienia podjęła pracę w spółce konkurencyjnej w stosunku do powoda. Składając oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę miała zamiar podjęcia tej pracy i w tym celu umowę rozwiązała. Pozwana nie uzyskała zgody byłego pracodawcy (powódki) na świadczenie wymienionej pracy, a jedynie pod tym warunkiem zwolniona zostałaby z obowiązku

zachowania zakazu konkurencji. Powódka, zgodnie z postanowieniami umowy, wypłaciła jej odszkodowanie za pierwszy miesiąc obowiązywania zakazu konkurencji w wysokości wynagrodzenia za pracę. Pozwana przyjęła odszkodowanie mając świadomość, że świadczenie to jest nienależne. Dlatego jest ona zobowiązana do zwrotu pobranego świadczenia. Podstawą odpowiedzialności pozwanej w tym zakresie jest art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. W tym stanie rzeczy Sąd zasądził od pozwanej 2.622 zł z odsetkami ustawowymi od 14 września 2001 r. Odnośnie do kary umownej Sąd Rejonowy orzekł na podstawie przepisów kodeksu cywilnego. Sąd powołując się na art. 484 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. uznał, że zachodzą przesłanki do miarkowania zastrzeżonej kary umownej o 50% i zasądził na rzecz powódki 7.866 zł.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wniosły obie strony.

Powódka - Polska Grupa [...] Spółka z o.o. wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa. oraz orzeczenie o kosztach procesu. Pozwana zaskarżyła wyrok w części dotyczącej zasądzenia od pozwanej na rzecz powódki 2.622 zł z ustawowymi odsetkami oraz kosztów procesu i wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w zakresie żądania zwrotu kwoty 2.622 zł, oddalenie powództwa w zakresie żądania kary umownej, względnie zmniejszenie zasądzonej kary umownej w ramach miarkowania szkody oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa procesowego albo o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania z uwzględnieniem kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje.

Wyrokiem z 18 marca 2003 r. Sąd Okręgowy w [...] zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w pkt 1 w części dotyczącej kwoty 7.860 zł w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powódki 15.732 zł z odsetkami w ustawowej wysokości od 4 lutego 2002 r., oddalił apelację pozwanej i zasądził od pozwanej na rzecz powódki 822,16 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Okręgowy stwierdził, że Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowego ustalenia stanu faktycznego i przyjął te ustalenia za własne. Sąd Okręgowy uznał w szczególności, że dla oceny, czy została złamana „zasada konkurencji” nie ma

znaczenia, jak długo trwało zatrudnienie u innego pracodawcy zajmującego się hurtową dystrybucją farmaceutyczną, jak również z czyjej inicjatywy doszło do rozwiązania stosunku pracy. Pozwana nie dotrzymała warunków wskazanych w wyżej wymienionej umowie. Powód wypłacił jej wynikającą z umowy kwotę odszkodowania, którą pozwana przyjęła. Brak było zatem podstaw do zastosowania art. 484 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. Nie można bowiem przyjąć, że zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane. Brak było również podstaw do zastosowania art. 409 k.c. Przyjmując odszkodowanie pozwana powinna była liczyć się z obowiązkiem jego zwrotu. Nie można przyjąć, że działała ona przyjmując to świadczenie w dobrej wierze. Fakt podjęcia pracy w firmie konkurencyjnej pozwana przyznała w apelacji.

W kasacji pozwana zaskarżyła powyższy wyrok Sądu Okręgowego w całości zarzucając mu naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 483 i 484 k.c. w związku z art. 300 k.p., polegające na przyjęciu, że strony na podstawie umowy o zakazie konkurencji po ustaniu zatrudnienia nałożyły na pozwaną obowiązek zapłaty kary umownej w przypadku naruszenia zakazu konkurencji opisanego w tej umowie, którego podstawę prawną stanowi przepis art. 483 k.c. Skarżąca wskazała, że Sąd stanął na stanowisku, że wobec tego, do wyżej powołanej umowy, mają zastosowanie przepisy art. 483 i 484 k.c. w związku z art. 300 k.p., podczas gdy pomiędzy powodem a pozwaną na mocy tejże umowy nie został nawiązany stosunek pracy. W jej ocenie do umowy o zakazie konkurencji po ustaniu zatrudnienia nie można stosować przepisów prawa cywilnego na podstawie art. 300 k.p., jak to uczynił Sąd Okręgowy w [...]. W konsekwencji Sąd Okręgowy nie zastosował art. 101¹ § 2 k.p. i związanych z nim przepisów rozdziału I działu piątego kodeksu pracy. Ponadto pozwana zarzuciła wyrokowi Sądu Okręgowego naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie: (a) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. przez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku i ograniczenie tego obowiązku do przytoczenia art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. Wskazała ona, że Sąd Okręgowy nie wyjaśnił, dlaczego do stosunku prawnego, łączącego ją z powódką, mają zastosowanie przepisy art. 483 i 484 k.c. w związku z art. 300 k.p. i w jaki sposób wpłynęły one na wydane przez Sąd rozstrzygnięcie, lecz jedynie poprzestał na

stwierdzeniu, że przepisy Kodeksu pracy nie zawierają uregulowań dotyczących kar umownych; (b) art. 386 § 1 k.p.c. przez uwzględnienie apelacji powoda, pomimo jej bezzasadności, ponieważ wady orzeczenia, na które w apelacji powoływała się powódka, nie istnieją, jak również brak jest wad, które Sąd Okręgowy mógł wziąć pod uwagę z urzędu. Ponadto Sąd Okręgowy wydając orzeczenie reformatoryjne, nie wskazał przepisu prawa materialnego, który został naruszony wyrokiem wydanym w sprawie przez Sąd Rejonowy, przy prawidłowości postępowania przed Sądem pierwszej instancji oraz poprawności dokonanych przez ten Sąd ustaleń faktycznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nieusprawiedliwiony okazał się zarzut naruszenia art. 483 i 484 k.c.

Zarzut ten, pomijając niejasność jego wyrażenia, opiera się na twierdzeniu, że zastosowanie tych przepisów było niewłaściwe, ponieważ, skoro umowa o zakazie konkurencji nie spowodowała nawiązania stosunku pracy, to ich zastosowanie „stanowi rażące naruszenie prawa materialnego”. Zdaniem skarżącej odpowiedzialność pozwanej powinna być oceniana na podstawie art. 116 w związku z art. 101¹ § 2 k.p., nie powinna przekraczać wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia, a powód był obowiązany do wykazania okoliczności uzasadniających odpowiedzialność pozwanej oraz wysokość powstałej szkody.

Te twierdzenia są nietrafne. Odpowiedzialność na zasadach pracowniczej odpowiedzialności materialnej, określonych w rozdziale I działu piątego Kodeksu pracy, znajduje zastosowanie jedynie do naprawienia szkody wyrządzonej przez pracownika wskutek naruszenia zakazu konkurencji obowiązującego w czasie trwania stosunku pracy. Nie ma ona natomiast zastosowania do naprawienia szkody wynikłej z naruszenia zakazu konkurencji po ustaniu stosunku pracy, co jasno wynika z art. 101¹ § 2 w związku z art. 101² § 1 *in initio* k.p.

Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie, panuje zgoda, że w kwestiach dotyczących umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy, nieuregulowanych w kodeksie pracy stosuje się kodeks cywilny. Taki pogląd Sąd Najwyższy wypowiedział także w odniesieniu do dopuszczalności stosowania

przepisów kodeksu cywilnego odnoszących się do kary umownej (zob. np. wyrok z 10 października 2003, I PK 528/02; wyrok z 27 stycznia 2004, I PK 222/03).

Nieusprawiedliwione okazały się również zarzuty procesowe. Zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., jest nieuzasadniony dlatego, że, wbrew twierdzeniu skarżącej, Sąd Okręgowy wyjaśnił, dlaczego do kary umownej mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego. Sąd wyraźnie stwierdził, że skoro przepisy kodeksu pracy nie zawierają uregulowań dotyczących kar umownych, to poprzez art. 300 k.p. należy sięgać w tym zakresie do unormowań kodeksu cywilnego. Jest to dostatecznie jasne wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku w rozumieniu art. 328 § 1 k.p.c.

Oczywiście bezpodstawny okazał się zarzut naruszenia art. 386 § 1 k.p.c. Zdaniem kasatorki naruszenie tego przepisu nastąpiło „przez uwzględnienie apelacji powoda, pomimo jej bezzasadności, gdyż wady orzeczenia, na które w apelacji powoływał się powód, nie istnieją, jak również brak jest wad, które Sąd Okręgowy mógł wziąć pod uwagę z urzędu. Zgodnie z powołanym przepisem: „W razie uwzględnienia apelacji sąd drugiej instancji zmienia zaskarżony wyrok i orzeka co do istoty sprawy.” W istocie rozpatrywany zarzut sprowadza się więc do generalnego kwestionowania trafności zaskarżonego wyroku. Dla uzasadnienia takiego zarzutu konieczne byłoby wskazanie przepisów, których naruszenie spowodowało bezzasadne uwzględnienie apelacji oraz przytoczenie szczegółowej argumentacji wykazującej istnienie takiego naruszenia. Należy bowiem uznać, że zarzut naruszenia art. 386 § 1 k.p.c. przez uwzględnienie apelacji strony przeciwnej, pomimo jej bezzasadności, nie może stanowić samodzielnej podstawy kasacji. Wysuwając takie twierdzenie skarżący powinien wskazać przepisy, których naruszenie spowodowało bezzasadne uwzględnienie apelacji oraz przytoczyć szczegółową argumentację wykazującą istnienie takiego naruszenia.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy, na podstawie art. 393¹² k.p.c., orzekł jak w sentencji.